

روزنامه های تبریز در عصر مشروطه

نویسنده:

سیده فاطمه حسینی

آفتاب گیتی

موسسه انتشارات آفتاب گیتی

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

سرشناسه	:	حسینی، سیده فاطمه، ۱۳۶۹ یکم اردیبهشت -
عنوان و نام بدیدآور	:	روزنامه‌های تبریز در عصر مشروطه / نویسنده سیده فاطمه حسینی.
مشخصات نشر	:	تهران: آفتاب گیتی، ۱۴۰۲.
مشخصات ظاهری	:	۱۰۰ ص.
شابک	:	۹۷۸-۶۲۲-۳۱۴-۸۱۱-۸
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
یادداشت	:	کتابنامه: ص. ۱۰۰-۹۸.
موضوع	:	روزنامه‌ها -- ایران -- تبریز -- تاریخ Newspapers -- Iran -- Tabriz -- History مطبوعات -- ایران -- تبریز -- تاریخ Press -- Iran -- Tabriz -- History روزنامه‌نگاری -- ایران -- تبریز -- تاریخ Journalism -- Iran -- Tabriz -- History
موضوع	:	ایران -- تاریخ -- انقلاب مشروطه، ۱۳۲۴-۱۳۲۷ق. -- انجمن‌ها و کمیته‌ها Iran -- History -- Constitutional Revolution, Societies ۱۹۰۹-۱۹۰۶ ایران -- تاریخ -- انقلاب مشروطه، ۱۳۲۴-۱۳۲۷ق. -- مطبوعات Iran -- History -- Constitutional Revolution, Press ۱۹۰۹-۱۹۰۶
رده بندی کنگره	:	PN۵۲.۹
رده بندی دیویی	:	۵۵۰.۲۹
شماره کتابشناسی ملی	:	۹۱۳۳۷۱
اطلاعات رکورد کتابشناسی	:	فیا

عنوان: روزنامه های تبریز در عصر مشروطه

نویسنده: سیده فاطمه حسینی

صفحه آرایی و تنظیم: مریم طباطبائی

نشر و پخش: موسسه انتشاراتی آفتاب گیتی

نوبت چاپ: اول ۱۴۰۴

شمارگان: ۱۰۰ نسخه

قیمت: ۱۱۰۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۱۴-۸۱۱-۸

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است.

آدرس: تهران-میدان اتریش-خیابان بنفشه ۱۰-مجمع تجاری اداری باران-واحد ۱۴۳

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
پیشگفتار.....	۸
فصل اول: مقدمه‌ای بر تاریخ‌نگاری مشروطه و روزنامه‌نگاری.....	۱۱
معرفی جنبش مشروطه در ایران.....	۱۱
نقش رسانه‌ها در جنبش‌های اجتماعی.....	۱۲
تاریخ‌نگاری روزنامه‌ها در دوره قاجار.....	۱۴
تحولات فرهنگی و اجتماعی در تبریز.....	۱۵
ارتباط تبریز با جنبش مشروطه.....	۱۷
آغاز روزنامه‌نگاری در ایران.....	۱۸
معرفی مهم‌ترین روزنامه‌های عصر مشروطه.....	۲۰
ویژگی‌های روزنامه‌نگاری در تبریز.....	۲۱
روزنامه‌ها و تأثیر آن‌ها بر توده‌های مردم.....	۲۲
نقش تبریز در گسترش روزنامه‌نگاری مشروطه‌ای.....	۲۳
فصل دوم: اوضاع اجتماعی، اقتصادی و سیاسی تبریز در آغاز مشروطه.....	۲۴
وضعیت اجتماعی تبریز قبل از مشروطه.....	۲۴
تبریز و تحولات اقتصادی در دوره قاجار.....	۲۵
سیاست‌های حکومت قاجار در تبریز.....	۲۶
نقش تبریز در تحولات سیاسی ایران.....	۲۷
ریشه‌های جنبش مشروطه در تبریز.....	۲۸

- ۲۹..... تفاوت‌های اجتماعی و طبقاتی در تبریز
- ۳۰..... تبریز و اولین اقدامات مشروطه‌خواهان
- ۳۲..... تحولات فرهنگی در تبریز قبل از مشروطه
- ۳۳..... معرفی شخصیت‌های برجسته مشروطه‌خواه تبریزی
- ۳۴..... نقد وضعیت موجود از منظر روزنامه‌ها
- ۳۵..... معرفی روزنامه‌های دیگر تبریز در دوران مشروطه
- ۳۶..... ویژگی‌های محتوای روزنامه‌های تبریزی
- ۳۷..... تأثیرگذاری روزنامه‌ها بر افکار عمومی
- ۳۸..... بررسی سبک نوشتاری روزنامه‌های تبریزی
- ۳۹..... زبان و گویش در روزنامه‌ها
- ۴۰..... فعالیت‌های روزنامه‌نگاران تبریز در جنبش مشروطه
- ۴۱..... سانسور و محدودیت‌های دولتی در روزنامه‌های تبریز
- ۴۳..... فصل سوم: تحلیل محتوای روزنامه‌های تبریز در دوران مشروطه
- ۴۳..... موضوعات سیاسی در روزنامه‌های تبریز
- ۴۴..... نگاه روزنامه‌ها به انقلاب مشروطه
- ۴۵..... تحلیل مقالات اجتماعی و فرهنگی
- ۴۶..... بازتاب مطالبات مردم در روزنامه‌ها
- ۴۶..... بررسی تحولات اقتصادی از دیدگاه روزنامه‌ها
- ۴۷..... نقد وضعیت حکومتی و استبدادی در تبریز
- ۴۸..... روزنامه‌ها و مسأله حقوق زنان
- ۴۹..... انعکاس اخبار جهانی در روزنامه‌های تبریز
- ۵۰..... واکنش‌های روزنامه‌ها به بحران‌های اجتماعی

۵۱	نقش روزنامه‌ها در همبستگی ملی و منطقه‌ای
۵۲	فصل چهارم: جنبش مشروطه و تأثیر روزنامه‌ها بر افکار عمومی
۵۳	روزنامه‌ها و تحریک افکار عمومی
۵۳	نقش روزنامه‌ها در سازماندهی حرکت‌های سیاسی
۵۴	روزنامه‌ها و ایجاد همبستگی میان اقشار مختلف جامعه
۵۵	واکنش مردم تبریز به مقالات روزنامه‌ها
۵۶	نقش روزنامه‌ها در تحولات تبریز
۵۶	روزنامه‌ها و نقد جنبش مشروطه
۵۷	روزنامه‌ها و تأثیر آن‌ها بر حاکمیت قاجار
۵۸	تحولات سیاسی تبریز و ارتباط آن با روزنامه‌ها
۵۹	تحلیل رویکرد روزنامه‌ها نسبت به سیاست‌های حکومت
۶۰	بررسی نحوه حمایت روزنامه‌ها از انقلاب مشروطه
۶۲	فصل پنجم: شخصیت‌ها و نویسندگان روزنامه‌های تبریز
۶۲	بررسی زندگینامه و آثار نویسندگان مهم تبریز
۶۳	نقش شخصیت‌های فرهنگی تبریز در روزنامه‌نگاری
۶۴	نویسندگان تأثیرگذار در جنبش مشروطه
۶۵	انتقادات و تحسین‌های نویسندگان تبریزی
۶۶	روابط بین نویسندگان و فعالان سیاسی
۶۷	تأثیر آراء نویسندگان روزنامه‌ها بر تحولات اجتماعی
۶۸	سبک‌های نویسندگی و محتوای مقاله‌ها
۶۹	بررسی آثار مهم نویسندگان تبریز
۷۰	رابطه روزنامه‌نگاران تبریز با جنبش‌های دینی

۷۱	معرفی مدارس و محافل فکری تأثیرگذار در تبریز
۷۳	فصل ششم: روزنامه‌نگاری و نقش آن در تحولات اجتماعی تبریز
۷۳	نقد اجتماعی و فرهنگی در روزنامه‌ها
۷۴	بررسی مسائل اجتماعی از منظر روزنامه‌نگاری
۷۵	تأثیر روزنامه‌ها بر آگاهی عمومی
۷۶	نقش روزنامه‌ها در شکل‌دهی به افکار عمومی
۷۷	فعالیت‌های اجتماعی روزنامه‌ها در تبریز
۷۸	روزنامه‌ها و برابری جنسیتی در جامعه تبریز
۷۹	روزنامه‌ها و تقویت هویت ملی
۸۰	روزنامه‌ها و تأثیر آن‌ها بر زنان تبریز
۸۱	بررسی انتقادهای اجتماعی مطرح‌شده در روزنامه‌ها
۸۲	فصل هفتم: روزنامه‌ها و بحران‌ها در دوره مشروطه
۸۲	جنگ‌ها و بحران‌های سیاسی در تبریز
۸۳	انقلاب مشروطه و نقش روزنامه‌ها در تشدید بحران‌ها
۸۴	بحران‌های اقتصادی و اجتماعی و بازتاب آن‌ها در روزنامه‌ها
۸۵	روزنامه‌ها و تأثیرات منفی بحران‌ها
۸۶	تعطیلی روزنامه‌ها در دوره‌های بحرانی
۸۷	نقش روزنامه‌ها در تحلیل و بررسی بحران‌ها
۸۸	بحران‌های مربوط به مشروعیت دولت و سلطنت
۸۹	تداخل روزنامه‌نگاری با سیاست‌های دولتی در زمان بحران
۹۰	روزنامه‌ها و پیامدهای بحرانی بر جنبش مشروطه
۹۱	فصل هشتم: روزنامه‌ها و تأثیرات فرهنگی در تبریز

- تأثیر روزنامه‌ها بر تحولات فرهنگی..... ۹۱
- گسترش علم و دانش از طریق روزنامه‌ها..... ۹۱
- روزنامه‌ها و تأثیر بر آگاهی فرهنگی مردم..... ۹۲
- تحلیل محتوای ادبی و هنری در روزنامه‌ها..... ۹۳
- روزنامه‌ها و نقد ادبیات و هنر در تبریز..... ۹۳
- روزنامه‌ها و واکنش به تحولات فرهنگی دنیا..... ۹۴
- روزنامه‌ها و برآورد تأثیرات فرهنگی غرب..... ۹۵
- تحلیل رشد و توسعه فرهنگی از دیدگاه روزنامه‌ها..... ۹۶
- معرفی جنبش‌های فرهنگی مؤثر در تبریز و تأثیر روزنامه‌ها..... ۹۷
- منابع و مآخذ..... ۹۸

پیشگفتار

کتاب حاضر به بررسی تأثیر روزنامه نگاری و رسانه ها در جنبش مشروطه ایران می پردازد. این موضوع یکی از مهم ترین و پرحاشیه ترین بخش های تاریخ معاصر ایران است که تأثیرات آن بر تحولات اجتماعی، سیاسی و فرهنگی کشور تا به امروز احساس می شود. در این اثر، تلاش شده است تا با بررسی دقیق روزنامه ها و نشریات تبریز، یکی از کانون های مهم مشروطه خواهی در ایران، نقش رسانه ها در شکل گیری و پیشبرد جنبش مشروطه تحلیل و بررسی گردد.

جنبش مشروطه ایران در اواخر دوره قاجار با هدف محدود کردن سلطنت استبدادی شاهان و ایجاد یک حکومت مشروطه بر اساس قانون اساسی و رعایت حقوق مردم شکل گرفت. این جنبش در شهرهای همچون تبریز، تهران و اصفهان گسترش یافت و در هر یک از این شهرها رسانه ها نقش بی بدینی را آگاهی بخشی به مردم، تشویق آنان به پیوستن به جنبش مشروطه و نقد حکومت استبدادی ایفا کردند. از آنجایی که تبریز به عنوان یکی از کانون های اصلی فعالیت های مشروطه خواهانه شناخته می شود، روزنامه های این شهر در تکوین این جنبش و رشد آگاهی های اجتماعی و سیاسی آن دوره ایران، سهم بزرگی داشتند.

این کتاب درصدد است تا نه تنها ویژگی ها و ویژگی های روزنامه نگاری مشروطه ای در تبریز را مورد تحلیل قرار دهد، بلکه در کنار آن، نقش روزنامه ها در شکل دهی به افکار عمومی، ترویج مفاهیم مشروطه خواهی و تأثیرات آن ها بر روند تحولات سیاسی ایران را به دقت بررسی کند. این تأثیرات به ویژه در شرایطی که رژیم قاجار تلاش داشت تا هرگونه انتقاد و آزادی بیان جلوگیری کند، بسیار چشمگیر بود. در این دوران، روزنامه ها به عنوان ابزارهای اصلی اطلاع رسانی و آگاهی بخشی، توانستند نه تنها به ترویج ایده های مشروطه خواهانه پرداخته بلکه با نقدهای سازنده، تفکرات جامعه را در مسیر تحولی بزرگ قرار دهند.

یکی از نکات برجسته در این کتاب، توجه ویژه به روزنامه های تبریز است. تبریز در دوران مشروطه با داشتن نخبگان سیاسی و فرهنگی و نیز داشتن روزنامه ها و نشریات متنوع، به یک مرکز فکری و سیاسی مهم تبدیل شده بود. روزنامه هایی همچون «حبل المتین»، «آذربایجان» و «ثریا» از مهم ترین نشریاتی بودند که در تبریز منتشر می شدند و در جریان مشروطه خواهی نقشی کلیدی داشتند. در این کتاب به تفصیل به بررسی تاریخچه، ویژگی ها، محتوای روزنامه های تبریزی و تأثیر آن ها بر جنبش مشروطه پرداخته شده است. علاوه بر این، نقش روزنامه نگاران و نویسندگان برجسته تبریزی در این مسیر نیز مورد بررسی قرار می گیرد.

این اثر بر این باور است که رسانه‌ها، به‌ویژه روزنامه‌ها، در تحولات اجتماعی، فرهنگی و سیاسی جوامع نقش غیرقابل‌انکاری ایفا می‌کنند. در ایران، روزنامه‌ها در دوره مشروطه نه تنها ابزاری برای انتقال اخبار و اطلاعات بودند، بلکه به محلی برای شکل‌گیری و گسترش ایده‌های سیاسی و اجتماعی بدل شدند. این نشریات از یک سو توانستند مردم را از شرایط داخلی و جهانی آگاه سازند و از سوی دیگر، با نقد حکومتی استبدادی، مطالبات سیاسی و اجتماعی مردم را پیگیری کنند. در این روند، روزنامه‌ها توانستند با استفاده از زبان ساده و پر قدرت، به توده‌های مردم قدرت تحلیل و انتقاد از وضعیت موجود را بدهند و به آن‌ها این احساس را منتقل کنند که برای تغییر وضعیت و بهبود شرایط اجتماعی و سیاسی کشور باید اقدام کنند.

در کتاب حاضر، علاوه بر بررسی ویژگی‌های روزنامه‌نگاری در تبریز، به تحلیل تأثیر روزنامه‌ها بر مردم و افکار عمومی پرداخته شده است. این تحلیل‌ها بر مبنای مقالات، مطالب و نقدهای منتشرشده در روزنامه‌های مختلف صورت گرفته است. در این راستا، تلاش شده تا با استفاده از منابع تاریخی و آرشیوی، نقشی که روزنامه‌ها در پیوند دادن مردم به جنبش مشروطه و ترویج مطالبات آن‌ها ایفا کردند، مورد بررسی قرار گیرد.

از سوی دیگر، نقد اجتماعی و فرهنگی در روزنامه‌ها، نیز یکی از محورهای اصلی این کتاب است. در دوران مشروطه، نشریات تبریزی به‌شدت به نقد و بررسی مسائل اجتماعی و فرهنگی می‌پرداختند. این نقدها از نظر موضوعی شامل مسائل مختلف مانند آزادی‌های فردی، حقوق زنان، وضعیت اقتصادی و اجتماعی مردم و فساد اداری می‌شد. روزنامه‌نگاران تبریزی با اشراف کامل به مسائل روز، در نشریات خود به تحلیل این مشکلات پرداخته و در بسیاری از موارد به‌طور صریح و شفاف فساد و نابرابری‌های اجتماعی را محکوم می‌کردند. این فعالیت‌ها به‌ویژه در شرایطی که سرکوب شدید آزادی بیان توسط حکومت قاجار صورت می‌گرفت، حائز اهمیت بسیاری بود.

توجه به جنبش مشروطه به‌ویژه در تبریز نشان‌دهنده اهمیت ویژه این شهر در تحولات ایران است. تبریز به‌عنوان یکی از کانون‌های اصلی حرکت‌های مشروطه‌خواهانه، نقش بسیار مهمی در شکل‌گیری و پیشبرد اهداف مشروطه داشت. این شهر با داشتن پیشگامانی چون ستارخان و باقرخان و دیگر شخصیت‌های برجسته، همواره در صدر تحولات اجتماعی و سیاسی قرار داشت. روزنامه‌ها نیز در این میان به‌عنوان ابزارهایی اساسی در تحولات فکری و سیاسی تبریز عمل کرده و از این جهت، در تکوین و گسترش جنبش مشروطه نقش مؤثری ایفا کردند.

یکی از ویژگی‌های برجسته این کتاب، تحلیل دقیق محتوا و سبک نوشتاری روزنامه‌های تبریزی است. در این تحلیل، نه تنها به محتوای سیاسی روزنامه‌ها پرداخته شده، بلکه نحوه استفاده از زبان، انتخاب موضوعات و بررسی نحوه برخورد با مسائل مختلف اجتماعی و سیاسی نیز مورد توجه قرار گرفته است. در این بخش، علاوه بر روزنامه‌ها و نشریات تبریز، نویسندگان و روزنامه‌نگاران تأثیرگذار این دوران نیز معرفی و مورد بررسی قرار می‌گیرند. این نویسندگان با نوشتارهای خود تأثیرات عمیقی بر آگاهی عمومی داشتند و در این فرآیند توانستند در حرکت مشروطه‌خواهی نقشی مؤثر ایفا کنند.

با توجه به اهمیت روزنامه‌ها و رسانه‌ها در شکل‌دهی به تحولات تاریخی، مطالعه و بررسی آن‌ها در دوران مشروطه ایران از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. کتاب حاضر می‌تواند به عنوان منبعی معتبر برای پژوهشگران و علاقه‌مندان به تاریخ معاصر ایران و نقش رسانه‌ها در جنبش‌های اجتماعی و سیاسی این کشور مطرح شود. از آنجا که بسیاری از آثار و منابع مربوط به تاریخ مشروطه ایران از نظر کمیت و کیفیت محدود هستند، پژوهش‌های این‌چنینی می‌تواند به ویژه در حوزه‌های کمتر مورد توجه قرار گرفته‌ای مانند روزنامه‌نگاری تبریز، اطلاعات جدید و مفیدی را در اختیار خوانندگان قرار دهد.

در پایان، امیدوارم که این اثر توانسته باشد بخشی از چکی از تاریخ پر افتخار و سرنوشت‌ساز ایران را در دوران مشروطه نمایان سازد و درک بهتری از نقش بی‌بدیل رسانه‌ها در تحولات تاریخی این دوره به دست دهد.